

MENTAL SUNDHED

**ET SAMLET
BEHANDLINGSTILBUD TIL
MENNESKER MED PSYKISK
SYGDOM OG MISBRUG**

Et samlet behandlingstilbud til mennesker med psykisk sygdom og misbrug

Borgere med psykisk sygdom og samtidigt misbrug er en af de mest udsatte grupper i det danske samfund. Deres lidelser er komplekse. En forværring i den ene tilstand fører til en forværring i den anden tilstand, og de er sjældent velbehandlede. Nogle borgere er så syge, at de har svært ved at tage ansvar for deres egen situation. Derfor er det også meget problematisk, at de alt for ofte ender som katebald mellem forskellige sektorer og systemer, som alle skal bidrage med en del af løsningen på deres situation, men uden at nogen har det overordnede ansvar.

I dag kan borgere med psykisk sygdom og samtidigt misbrug få behandling for deres psykiske lidelser og blive afruset i psykiatrien, men de skal i de fleste tilfælde søge behandling for deres misbrug i kommunen. I den kommunale misbrugsbehandling kan borgeren omvendt ikke få behandling for de psykiske lidelser og andre sygdomme, der følger med. Det er et stort problem for den enkelte borger. Problemet kommer tydeligt til udtryk i de psykiatriske skadestuer. Hver tredje borger, der søger hjælp her, har både en psykisk sygdom og et misbrug af enten stoffer eller alkohol. Det er borgere, der kommer igen og igen. Men hverken psykiatrien eller kommunen kan tilbyde dem den nødvendige hjælp, der tager højde for interakti-

onen mellem den psykiske sygdom og misbrugs-lidelser. Det skal der gøres noget ved.

Lægeforeningen, Bedre Psykiatri, Dansk Psykiatrisk Selskab og Danske Regioner anbefaler, at der etableres et samlet behandlingstilbud, hvor der på en og samme tid tages højde for den enkelte borgers psykiske sygdom, misbruget (såvel alkohol, stoffer som medicin) og følgesygdomme. Det skal være et tilbud med stærke sundhedsfaglige kompetencer i hele behandlingsforløbet, hvor behandlingen bygger på faglige standarder og evidens, og hvor borgeren får let adgang til relevant socialfaglig støtte. Registerdata fortæller, at der i dag er ca. 26.500 borgere, som lider af både psykisk sygdom og misbrug. På grund af underregistrering vurderes det reelle tal at være betydeligt højere.

Patienter med en ren misbrugsproblemstilling har også behov for behandling af høj sundhedsfaglig kvalitet. Behandling, som følger kliniske retningslinjer, bygger på evidens og på stærke sundhedsfaglige kompetencer. Det er derfor vigtigt med en samlet plan for misbrugsområdet. En plan som både løser sammenhængsudfordringen for borgere med psykisk sygdom og misbrug og samtidigt understøtter bedre kvalitet i misbrugsbehandlingen for dem, der udelukkende lider af et misbrug.

Store menneskelige konsekvenser

Det har store personlige og sociale konsekvenser for den enkelte at lide af psykisk sygdom og samtidigt slås med et misbrug. Mennesker med svær sygdom og misbrug dør i gennemsnit mere end 22 år tidligere end andre. Det skyldes, at de i langt højere grad end andre dør af anden sygdom, begår selvmord eller kommer ud for ulykker. Der er mange, der helt mister kontakten til familien, falder fra i uddannelsessystemet, mister deres job og bolig. Mange er multisyge. De lider ofte af flere forskellige psykiske sygdomme og har et dårligt fysisk helbred.

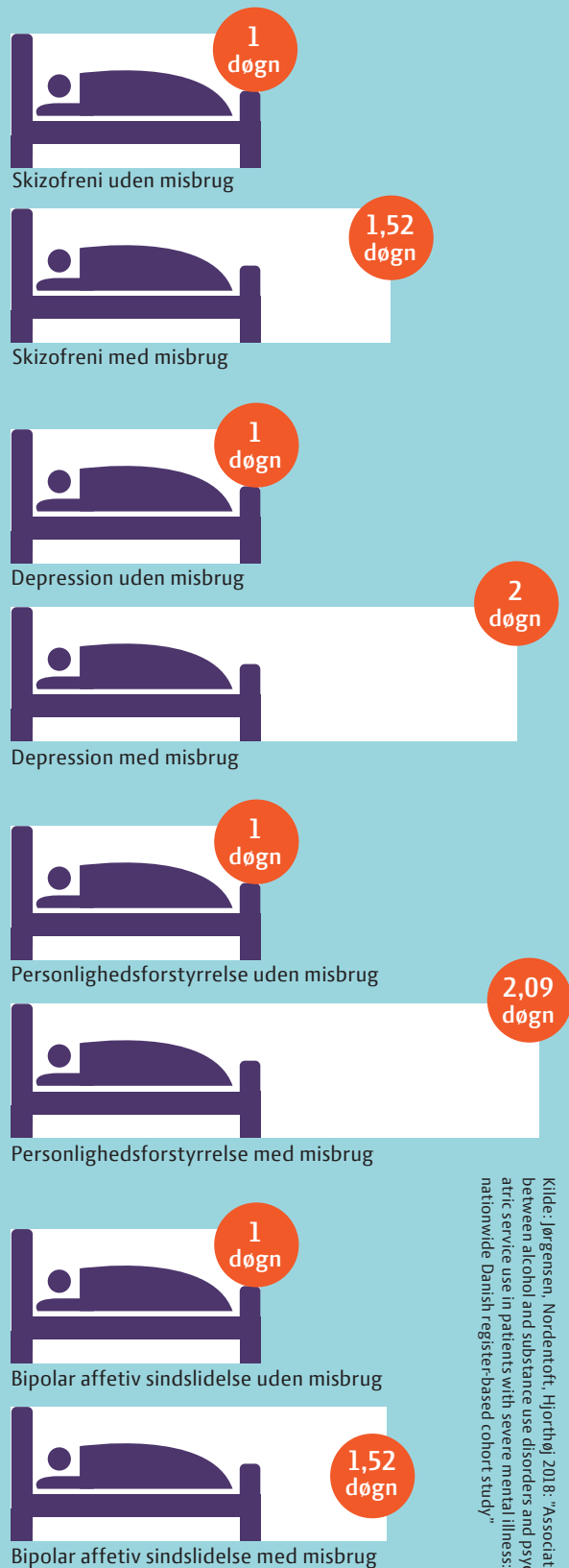
Kriminalitet blandt psykisk syge er ofte forbundet med misbrug. To ud af tre patienter i retspsykiatrien har både en psykisk sygdom og et misbrug. Mennesker med psykisk sygdom og misbrug har flere og ofte dobbelt så lange indlæggelser på psykiatriske afdelinger som mennesker uden et misbrug. Og de udsættes ofte for tvangsindlæggelser og bæltefikseringer.

Et særligt problem på socialpsykiatriske bosteder

Erfaringer fra bosteder og tilsynsrapporter fra Socialtilsynet viser, at der er et udbredt problem med misbrug af stoffer og alkohol blandt borgere på socialpsykiatriske bosteder rundt om i landet. Alt for få borgere følger kvalificeret misbrugsbehandling. Stofferne og alkoholen bliver ofte årsag til konflikter mellem beboerne, og politiet må jævnligt tilkaldes, mens personalet står magtesløse. Der er behov for at sikre, at beboere i botilbud både modtager ambulante psykiatriske behandling og behandling af et eventuelt misbrug.

Patienter med misbrugsproblemer er indlagt i længere tid

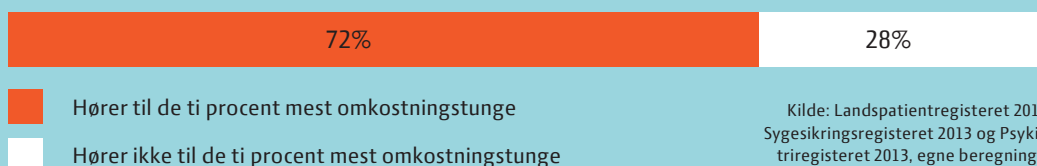
Hver gang en skizofrenipatient uden misbrug er indlagt et døgn er skizofrenipatienten med misbrug indlagt 1,52 døgn

Kilde: Jørgensen, Nordentoft, Hjorthøj 2018. "Association between alcohol and substance use disorders and psychiatric service use in patients with severe mental illness: a nationwide Danish register-based cohort study"

Store sundhedsudgifter

72 procent af de borgere, der lider af psykisk sygdom og samtidigt misbrug, hører til de ti mest omkostningsfulde patienter i sundhedsvæsenet

Kilde: Landspatientregisteret 2013, Sygesikringsregisteret 2013 og Psykiatriregeret 2013, egne beregninger

Behandlingsansvaret skal samles i regionerne

Vi anbefaler, at det nye tilbud til borgere med psykisk sygdom og misbrug etableres i regionerne, som skal have det fulde behandlingsansvar. Fokus for tilbuddet vil være at behandle borgeren for både misbruget, den psykiske sygdom og følgesygdomme i ét samlet behandlingsforløb. Der vil også være fokus på at sikre tidlig udredning for både psykisk sygdom og andre sygdomme. Herudover skal der være et tæt samarbejde med de kommunale aktører og let tilgængelig relevant socialfaglig støtte og rehabiliteringstilbud. I det følgende beskrives, hvilke borgere der har behov for indsatsen, indholdet af behandlingen, og hvordan der sikres tæt samspil med de øvrige indsatser, borgeren har behov for.

Høj grad af specialisering

I et nyt regionalt misbrugsbehandlingstilbud samles specialiseret viden og erfaring. Tilbuddet danner et stærkt og fagligt bæredygtigt miljø til gavn for alle regionens borgere med psykisk sygdom og samtidigt misbrug. Den specialiserede tilgang er samtidig garanten for, at den lokalt forankrede regionale psykiatri kan varetage opgaven og levere behandling af høj kvalitet til borgere med både mere eller mindre komplicerede misbrugsproble-

matikker kombineret med både lettere og svære psykiske sygdomme.

Hvilke borgere har brug for et nyt samlet behandlingstilbud?

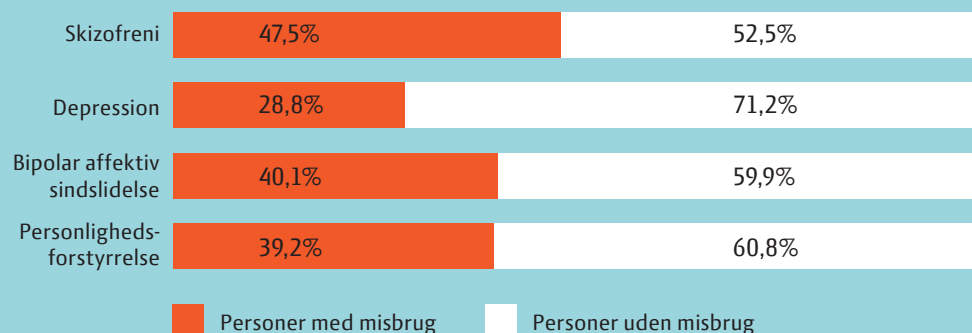
Vi har i Danmark ikke præcise opgørelser over, hvor mange mennesker, der har psykisk sygdom og samtidigt misbrug. Det skyldes underdiagnosticering og mangelfuld registrering. Det gælder i såvel psykiatrien som i den kommunale misbrugsbehandling.

Af de borgere, der er i behandling i psykiatrien, er der ca. 26.500 borgere, der lider af en psykisk sygdom og et misbrug. Det vurderer Danske Regioner på baggrund af registerdata. Dertil kommer som nævnt et betydeligt mørketal, herunder også borgere i misbrugsbehandling, men hvor deres psykiske lidelse ikke er diagnosticeret. Der er også borgere, som slet ikke magter at opsøge hjælp.

Alene blandt borgere, der lider af skizofreni, er det over 47 procent, der samtidigt har et misbrug af enten stoffer eller alkohol. Nok så bemærkelsesværdigt har hver tredje, der lider af depression, et misbrug. Misbrugsproblematikken er mere udbredt blandt den store gruppe af ikke-psykotiske patienter, end det som misbrugsdebatten afspejler.

Andele af misbrugere

Udvalgte diagnosegrupper i psykiatrien

Kilde: Jørgensen, Nordentoft, Hørløv 2018: "Association between alcohol and substance use disorders and psychiatric service use in patients with severe mental illness: a nationwide Danish register-based cohort study"

ANBEFALING

Et nyt behandlingstilbud

Ny organisering

- Det nye tilbud skal tilbyde borgeren behandling for psykisk sygdom og misbrug af såvel alkohol, stoffer som medicin i ét integreret behandlingsforløb i den regionale psykiatri. Der skal opbygges ny specialiseret kapacitet i hver af de fem regioner, som kan understøtte, at den lokalt forankrede regionale psykiatri kan varetage opgaven så tæt på borgeren og dennes hverdag, som muligt. Behandlingen skal både tilbydes ambulantly og under indlæggelse.

Fokus på faglige standarder, evidens og individuelle forløb

- Tilbuddet skal bestå af lægelig behandling, psykoterapi og andre relevante terapiformer, og fysiske aktiviteter. Der skal arbejdes målrettet med den enkeltes motivation for at mindske og fjerne misbruget.
- Behandlingen skal bygge på faglige standarder og evidens, og der skal være krav om løbende monitorering, kvalitetssikring og udvikling af indsatsen. Høj faglig viden og specialisering er en forudsætning for at kunne levere et individuelt tilrettelagt behandlingsforløb.

Flere kompetencer og stærkere kompetencer

- Der skal være sundhedsfaglige kompetencer i det samlede behandlingsforløb, og sundhedsfaglig ekspertise til udredning for psykisk sygdom og andre sygdomme. Der skal være psykiatere, psykologer, specialpsykologer, specialsygeplejersker, fysio- og ergoterapeuter, misbrugsbehandlere, socialrådgivere m.fl. tilknyttet tilbuddet.
- Der skal ske et kompetenceløft af de faggrupper, der varetager behandlingen, og udvikles et uddannelsestilbud.

Hverdagen skal fungere - tæt samspil mellem behandling og social støtte

Nogle borgere med psykisk sygdom og samtidig misbrug har behov for massiv socialfaglig støtte til at få styr på hverdagen. Det handler bl.a. om hjælp til forsørgelse, finde en relevant bolig, støtte til

praktiske gøremål i hverdagen og hjælp til at komme i kontakt med relevante myndigheder. Andre har brug for hjælp og støtte til at genoptage en uddannelse eller til at finde et arbejde. De sociale udfordringer er meget forskelligartede. Hvis borgerens hverdag skal fungere, kræver det, at hjælpen kommer i tide og tager udgangspunkt i borgerens individuelle funktionsniveau og sociale situation.

ANBEFALING

- Borgeren skal tilbydes hjælp og støtte fra et tværfagligt og tværsektorielt team. Med tæt inddragelse af borgeren og evt. pårørende skal teamet sikre rettidig indsats og faglig kontinuitet mellem behandlingsforløbet i psykiatrien og den socialfaglige og beskæftigelsesrettede indsats i kommunen. Der kan hentes inspiration i ordninger såsom patientens team og lignende ordninger.
- Borgeren skal, på linje med retten til tidligt udredning og behandling i sundhedsvæsenet, have ret til hurtig og relevant socialfaglig og beskæftigelsesrettet støtte fra kommunen.
- Barrierer for udveksling af nødvendige oplysninger på tværs af sektorer skal fjernes. Det handler om oplysninger, som er afgørende for at koordinere tilbuddet til borgeren.

Noter

I følge WHO er misbrug en psykisk lidelse og dermed et sundhedsfagligt problem, der kræver kvalificeret behandling ud fra sundhedsfaglige principper.

Antallet af patienter i psykiatrien med psykisk sygdom om misbrug er beregnet med udgangspunkt i Psykiatriregistret 2016 og beregninger baseret på artikel af Toftdahl, Nordentoft og Hjorthøj

"Prevalence of substance use disorders in psychiatric patients: a nationwide Danish population-based study", *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* (2015).

Antallet af borgere i den psykiatriske akutmodtagelse bygger på en tværregional stikprøveundersøgelse fra landets psykiatriske akutmodtagelser fra januar 2018. Resultatet er fra de fire akutmodtagelser i Region Syddanmark.

Øvrige referencer:

Jørgensen, Nordentoft, Hjorthøj "Association between alcohol and substance use disorders and psychiatric service use in patients with severe mental illness: a nationwide Danish register-based cohort study" *Psychological Medicine* (2018)

Busch, Rasmussen, Mårtensson, Scheperlern Johansen "Dobbelt-diagnose og Bæltefikseringer", *Kompetencecenter for Dobbelt-diagnose* (2018)

Erlangsen, Andersen, Tønder, Laursen, Nordentoft, Canaudas-Romo. "Cause-specific life-years lost in people with mental disorders: a nationwide, register-based cohort study", *The Lancet* (2017)

"Indsatsen for mennesker med psykiske lidelser - udvikling i diagnoser og behandling", *Af rapportering fra arbejdsgruppe under regeringens udvalg om psykiatri* (2013)

Nordentoft, Wahlbeck, Hällgren, Westman, Ösby, Alinaghizadeh, Gissler, Munk Laursen "Excess Mortality, Causes of Death and Life Expectancy in 270,770 Patients with Recent Onset of Mental Disorders in Denmark, Finland and Sweden", *Plus One* (2013)

Becker, Hansen, Kloster, Tolstrup "Alkoholbehandling i kommunerne 2012", *rapport udarbejdet af Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet for Lægeforeningen* (2012)

Mental sundhed - Et samlet behandlingstilbud til mennesker med psykisk sygdom og misbrug

Fælles udspil fra Lægeforeningen, Dansk Psykiatrisk Selskab, Bedre Psykiatri og Danske Regioner 2018

Layout: UHI, Danske Regioner

ELEK 978-87-7723-943-4